

Χρονολόγιο Α΄

Την Τετάρτη 13 Αυγούστου 1922, ξεκίνησε η από καιρό αναμενόμενη επίθεση των τουρκικών δυνάμεων του Κεμάλ Ατατούρκ εναντίον των ελληνικών δυνάμεων στη Μικρά Ασία. Το τεράστιο μέτωπο του ελληνικού στρατού, «ακίνητο» σχεδόν για έναν χρόνο, δεν μπορούσε πλέον να υποστηριχθεί. Το ηθικό του στρατού είχε καταρρακωθεί, η τροφοδοσία ήταν προβληματική, η κούραση και η ασθένειες δεδομένες και οι λιποταξίες πλέον καθημερινές. Ο Έλληνας αρχιστράτηγος Χατζανέστης παρέμενε στη Σμύρνη και, 400 χλμ μακριά και επιφορτισμένος με ψυχολογικά προβλήματα, αδυνατούσε πλήρως να κατανοήσει την κατάσταση στο μέτωπο. Η αντεπίθεση των τουρκικών δυνάμεων εκδηλώθηκε στον νότιο τομέα, στην «εξέχουσα» του Αφιόν Καραχισάρ. Το Αφιόν ήταν ίσως το πιο αδύναμο σημείο του μετώπου και οι αμυντικές θέσεις που είχαν επιλεγεί δεν είχαν το απαιτούμενο βάθος.

Ωρα 4.30 πρωινή ξεκίνησε ο βομβαρδισμός από το τουρκικό πυροβολικό. Ο Κεμάλ αναφώνησε: «Στρατιώτες! Προορισμός σας είναι η Μεσόγειος!». Οι ελληνικές οχυρώσεις καταστρέφονταν εύκολα, ο αδύναμος στρατός αδυνατούσε να προβάλει αποτελεσματική αντίσταση και η πρώτη αμυντική γραμμή του μετώπου εγκαταλείφθηκε γρήγορα. Ο τουρκικός στρατός εισέβαλε στην πεδιάδα του Αφιόν και την επομένη, **14/8**, ο υποστράτηγος Τρικούπης έδωσε τη διαταγή άμεσης απαγκίστρωσης από την τοποθεσία. Πέντε ελληνικές μεραρχίες αναγκάστηκαν σε άτακτη υποχώρηση, εγκλωβίστηκαν στην κοιλάδα του **Αλή Βεράν** στις **17/8** Αυγούστου και έδωσαν εκεί την ομώνυμη, μεγαλύτερη και φονικότερη μάχη του υποχωρητικού πολέμου. Σε αυτήν αιχμαλωτίστηκε το μεγαλύτερο μέρος του στρατεύματος, μεταξύ των οποίων οι υποστράτηγοι Ν. Τρικούπης και Κ. Διγενής. Ακολούθησε πλέον ολική οπισθοχώρηση των Ελλήνων προς το Αιγαίο, σε απόλυτη αταξία και υπό καθεστώς πανικού, κατά την οποία πυρπολούσαν χωριά και οικισμούς. Μόνο στον βόρειο τομέα, το Γ΄ Σώμα Στρατού υποχώρησε με σχετική τάξη και κατευθύνθηκε προς τα λιμάνια της Πανόρμου και της Κυζίκου, όπου επιβιβάστηκε σε πλοία που το μετέφεραν στην Ελλάδα.

Η Σμύρνη πλημμύρισε από χιλιάδες ηττημένων Ελλήνων στρατιωτών (23-25/8), που συνέρρεαν καταβεβλημένοι και πεινασμένοι στην πόλη. Κατευθύνονταν στο λιμάνι, όπου επιβιβάζονταν αμέσως στα ελληνικά πλοία και αναχωρούσαν, ενώ όλοι στην Σμύρνη περίμεναν ότι ο ελληνικός στρατός θα δημιουργούσε μια ασφαλή περιμετρική ζώνη γύρω από την πόλη για να προστατεύσει τον χριστιανικό πληθυσμό, ώστε να καταφύγει με ασφάλεια στα ελληνικά νησιά. Οι κάτοικοι της Σμύρνης άρχισαν να δείχνουν τα πρώτα σημάδια πανικού και οι οικογένειες των Λεβαντίνων να εγκαταλείπουν τη Σμύρνη, προσωρινά και για μικρό χρονικό διάστημα, όπως πίστευαν...

Τον ελληνικό στρατό ακολουθούσαν **πλήθη Χριστιανών προσφύγων** (Έλληνες και Αρμένιοι), που προσπαθούσαν να βρουν καταφύγιο και να προστατευτούν από τα αντίποινα των Τούρκων. Στη Σμύρνη άρχισαν να συρρέουν χιλιάδες εξουθενωμένοι πρόσφυγες από την ενδοχώρα, που κουβαλούσαν τα παιδιά τους, νερό, λίγες προμήθειες και μερικούς μπόγους. Συγκεντρώνονταν στο λιμάνι με την ελπίδα να διαφύγουν στα νησιά του Αιγαίου, αλλά τα ελληνικά πλοία αναχωρούσαν γρήγορα, επιβιβάζοντας μόνο το στράτευμα. Παρέμεναν άστεγοι και πεινασμένοι στην πόλη, χωρίς να έχουν ιδέα για το πού έπρεπε να πάνε, στηρίζοντας τις ελπίδες τους για προστασία στα αμερικανικά και ευρωπαϊκά πολεμικά πλοία που ήταν αγκυροβολημένα στον κόλπο. «Πρέπει να προσπαθήσουμε να φτάσουμε στη Σμύρνη!

Η Σμύρνη είναι μεγάλη πολιτεία. Εκεί υπάρχουν Νατσιόνες (Ξένες Δυνάμεις), Άγγλοι και Γάλλοι, εκεί θα είναι εύκολο να σωθούμε» (αφήγηση Μικρασιάτισσας Φιλιάς Χαϊδεμένου).

«Αυτό που φοβόμαστε είναι μήπως, για να ξεφύγουν από τους Τούρκους, ο όχλος και το πλήθος φθάσουν στην προκυμαία προτού ολοκληρωθεί η αποχώρηση των στρατιωτών. Υπάρχουν δεκάδες πλοία που τους παίρνουν όσο πιο γρήγορα μπορούν, και εκείνοι μέσα στη βιασύνη τους να φύγουν σπρώχνουν, παλεύουν με νύχια και με δόντια, πετούν τα όπλα τους και ό,τι άλλο μπορούν, έτσι που ολόκληρη η πόλη στο τέλος θα είναι στρωμένη με πράγματα και όπλα» (μαρτυρία της Αγγλίδας νοσοκόμας Γκρέις Ουίλλιαμσον, στο *Μίλτον*: 2008, σ. 276).

Ο Αμερικανός πρόξενος στη Σμύρνη G. Horton –διπλωμάτης, δημοσιογράφος, συγγραφέας, διανοούμενος, ποιητής και φιλέλληνας, παντρεμένος με την Ελληνίδα Αικ. Σακοπούλου–, αυτόπτης μάρτυρας της Μικρασιατικής Καταστροφής, την οποία και εξιστόρησε στο βιβλίο του *Η Μάστιγα της Ασίας*, σκιαγραφεί με οξυδέρκεια και ευαισθησία τους Μικρασιάτες χριστιανούς πρόσφυγες που συσσωρεύονταν ακατάπαυστα στη Σμύρνη: «Οι περισσότεροι ήταν μικροκτηματίες που ζούσαν σε αγροκτήματα που κληρονομούνταν από πατέρα σε γιο επί πολλές γενιές. Οι πρόγονοί τους είχαν εγκατασταθεί στη Μικρά Ασία πριν καν αποκτήσουν εθνική συνείδηση οι Τούρκοι. Ήταν παιδιά αυτής της γης, ικανά να ζήσουν στα μικρά τους σπίτια και να θρέψουν τους εαυτούς τους και τις οικογένειές τους με τα λιγοστά στρέμματα γης που τους ανήκαν, κάθε οικογένεια με το γαϊδαρό της, την αγελάδα της και τη γίδα της. Καλλιεργούσαν καπνό, σύκα, σταφίδες και άλλα προϊόντα για εξαγωγή. Ήταν ειδικοί στην καλλιέργεια και την επεξεργασία των πιο καλών ποικιλιών καπνού και της καλύτερης σταφίδας στον κόσμο, που παράγεται μόνο στη Μικρά Ασία. Αυτό το πολύτιμο γεωργικό δυναμικό, που αποτελούσε τη ραχοκοκαλιά της ευημερίας στη Μικρά Ασία, είχε περιπέσει τώρα στη ζητιανιά και εξαρτιόταν από τη φιλανθρωπία των Αμερικανών. Έφταναν στη Σμύρνη και τα παράλια κατά χιλιάδες. Γέμιζαν όλες τις εκκλησίες, τα σχολεία και τις αυλές της ΧΕΝ, της ΧΑΝ, και των αμερικανικών σχολείων της ιεραποστολής. Κοιμόντουσαν ακόμα και στους δρόμους. Πολλοί κατόρθωσαν να διαφύγουν εκείνες τις πρώτες μέρες με ατμόπλοια και ιστιοφόρα. Τα καΐκια στο λιμάνι, φορτωμένα με τους πρόσφυγες και τα νοικοκυριά τους, αποτελούσαν ένα αξιοθρήνητο θέαμα. Όσες καρδιές δεν είχαν πωρωθεί από τον Μεγάλο Πόλεμο ράγιζαν στη θέα των εκατοντάδων αβοήθητων παιδιών». (Horton: 2007, σ. 124-5)

26 Αυγούστου, Παρασκευή

Τα υπολείμματα του εξαντλημένου ελληνικού στρατού συνεχίζουν να καταφθάνουν στο λιμάνι της Σμύρνης, ενώ ο ύπατος αρμοστής Αριστείδης Στεργιάδης αναχωρεί από την πόλη με αγγλικό πολεμικό πλοίο. Θα καταλήξει στη Νίκαια της Γαλλίας, όπου θα παραμείνει έως το τέλος της ζωής του. Στην Ελλάδα δεν ξαναγύρισε ποτέ. Ήταν ο τελευταίος Έλληνας αξιωματούχος που εγκατέλειψε την πόλη. Η ελληνική διοίκηση παύει να υπάρχει στις 10.00 η ώρα το βράδυ και η ελληνική σημαία κατεβαίνει από το Διοικητήριο.

Ο Αμερικανός πρόξενος G. Horton αφηγείται γλαφυρά την αρχή του τέλους: Ένας από τους τελευταίους Έλληνες που συνάντησα στους δρόμους της Σμύρνης πριν την είσοδο των Τούρκων ήταν ο Καθηγητής Καραθεοδωρής, Πρύτανης του

καταδικασμένου Πανεπιστημίου. Με την αναχώρησή του, έφυγε από την Ανατολή η ενσάρκωση της ελληνικής ιδιοφυΐας, του πολιτισμού και της παιδείας». (Horton: 2007, σ. 128)

Η Σμύρνη έμενε πλέον χωρίς διοίκηση, ενώ και η αστυνομική δύναμη της πόλης είχε αποδιοργανωθεί πλήρως. Η ανησυχία του πλήθους μετατρέπεται σε πανικό. Όλο και περισσότεροι κάτοικοι ξένων κοινοτήτων εγκαταλείπουν την πόλη, ενώ οι πολυπληθείς ορδές των προσφύγων συνεχίζουν να συρρέουν από την ενδοχώρα. Ο Λεβαντίνος Φερνάντ Ντε Κράιμερ, παρατηρεί στον Μπουρνόβα: «Η παρέλαση των ρακένδυτων προσφύγων και των στρατιωτών με τα πρησμένα πόδια, των πεινασμένων αλόγων, των αγελάδων και των προβάτων συνεχίζεται... Κάρα με σκουριασμένους τροχούς, φορτωμένα με αξιοθρήνητους σωρούς από ρακένδυτους πρόσφυγες, περνούν διαρκώς μπροστά από την εξώπορτά μας, σιωπηλά, κουρασμένα». (Μίλτον: 2008, σ. 283)

Ο τουρκικός στρατός έχει φθάσει στην πυρπολημένη Μενεμένη και όλοι καταλαβαίνουν πια ότι είναι θέμα 1-2 ημερών για να εισέλθει στην πόλη. Παρόλα αυτά, ο δικηγόρος Αρ. Σισλιάν που εργαζόταν για το Γαλλικό Προξενείο, διαβεβαίωσε τον Αρμένι γιαντρά Καραμπέτ Χατζεριάν: «Ο τουρκικός στρατός θα εισέλθει στην πόλη με άψογη τάξη, για να δείξει στον κόσμο ότι η Τουρκία είναι έθνος πολιτισμένο» (Χατζεριάν: 2008, σ. 82).

27 Αυγούστου, Σάββατο

Ο ελληνικός στόλος έχει πλέον αποσυρθεί από τη Σμύρνη και στον κόλπο παραμένουν μόνο ευρωπαϊκά και αμερικανικά πολεμικά πλοία. Τα τελευταία υπολείμματα του εξαντλημένου ελληνικού στρατού για να εγκαταλείψουν τη Μικρά Ασία καταφεύγουν στη χερσόνησο της Ερυθραίας και προσπαθούν, με κάθε πλωτό μέσο από τον Τσεσμέ, να διεκπεραιωθούν στη Χίο και τη Μυτιλήνη. Το μεσημέρι εμφανίζεται στην προκυμαία της Σμύρνης το κεμαλικό ιππικό, ενώ το απόγευμα εισήλθε στην πόλη ένα σύνταγμα πεζικού. Στις 2 Μαΐου 1919 η Σμύρνη γινόταν ελληνική και, 39 μήνες και 25 μέρες μετά, κι αφού μεσολάβησε σωρεία διεθνών διπλωματικών παιχνιδιών αλλά και τραγικών λαθών του ελληνικού κράτους, στις 27 Αυγούστου 1922, η ημισέληνος κυμάτιζε πλέον σε αυτήν.

Οι ιππείς που μπήκαν πρώτοι στην πόλη είχαν επιλεγεί προσεκτικά: ξεκούραστοι, ρωμαλέοι άνδρες, με κομψές καθαρές στολές, εντυπωσιακά φέσια και ασάλινα σπαθιά, πάνω σε φροντισμένα άλογα, που προχωρούσαν σε φάλαγγα και με απόλυτη τάξη, κάτω από τον αυστηρό έλεγχο των αξιωματικών τους. Οι συναθροισμένοι χριστιανοί πρόσφυγες στην παραλία βλέποντάς τους αρπάζουν έντρομοι τα παιδιά και τους μπόγους και ουρλιάζοντας αρχίζουν να τρέχουν προς το εσωτερικό της πόλης. Τίποτα όμως φοβερό δεν συμβαίνει προς το παρόν. Οι Τούρκοι αξιωματικοί διαβεβαιώνουν για την ασφάλεια της υπό αναρχίας πόλης, οι ιππείς αναλαμβάνουν την επίβλεψή της, και ο κόσμος προσωρινά αναθαρρεί. Μάλιστα, ανοίγουν και μερικά κλειστά καταστήματα.

Δυστυχώς, η ψευδαίσθηση δεν κράτησε πολύ. Παράλληλα άρχισε και ο στρατός των ατάκτων να εισρέει στην πόλη από όλες τις πλευρές... Όσπου να πέσει το σκοτάδι, ο τουρκικός στρατός πλησίαζε την πόλη. Στο πλούσιο προάστιο του Κορδελιού —εστία πολλών εύπορων Αρμενίων, Ελλήνων και Λεβαντίνων— η άφιξή του προκάλεσε πανικό. Ο Πέτρος Μπρούσαλης, εννέα χρονών τότε, εξακολουθεί να διατηρεί ζωντανές αναμνήσεις: «Επικεφαλής βρισκόταν ένας Τούρκος αξιωματικός που

έσερνε πίσω του στο έδαφος μια ελληνική σημαία. Θυμάμαι που κοίταξα τους γονείς μου και είδα τον τρόπο στα μάτια τους. Οι τουρκικές δυνάμεις δεν ήταν κανονικός στρατός... υπήρχαν πολλοί τσέτες, άτακτοι, και οι γονείς μου φοβόντουσαν ότι θα συμβούν ωμότητες». (Μίλτον: 2008, σ. 293)

Στον μητροπολιτικό ναό της Αγίας Φωτεινής έχει τελεστεί πλέον η τελευταία λειτουργία. Ο Ηλίας Βενέζης είναι παραστατικός: «Ο Δεσπότης είχε μείνει άγρυπνος και νηστικός. Η εκκλησιά ήταν ασφυκτικά γεμάτη από χριστιανούς. Ο Χρυσόστομος παρουσιάστηκε στην Ωραία Πύλη. Με φωτεινό το μέτωπο, απαστράπτοντας οφθαλμούς, εγонуπέτησεν ως αμαρτωλός εις το Ιερόν Βήμα, προ του Εσταυρωμένου. Είπε στους πιστούς του: 'Η Θεία Πρόνοια δοκιμάζει την πίστιν μας και το θάρρος μας και την υπομονήν μας την ώρας αυτήν. Αλλ' ο Θεός δεν εγκαταλείπει τους χριστιανούς. Θαρρείτε, ως εμπρέπει εις καλούς χριστιανούς'. Μοίρασε σε όλους ψωμί κι ελιές, και ρύζι για τα μικρά παιδιά». (Βενέζης: *Μικρασία χαίρε, διήγησις συμβάντων*)

Το ίδιο βράδυ ξεκινούν οι σφαγές: Τούρκοι, στρατιώτες και πολίτες, εναντίον Χριστιανών. Στην πόλη επικρατεί πλέον πλήρης αναρχία. Οι λεηλασίες ξεκίνησαν από την αρμένικη συνοικία. Ο G. Horton περιγράφει: «Το βράδυ της 9ης Σεπτεμβρίου [Νέο Ημερολόγιο] άρχισε η λεηλασία και η σφαγή. Πυροβολισμοί ακούγονταν από διάφορες μεριές της πόλης όλη τη νύχτα και, το επόμενο πρωί, γνήσιοι Αμερικανοί πολίτες, άνδρες και γυναίκες, έκαναν τις πρώτες αναφορές για πτώματα στους δρόμους του εσωτερικού της πόλης. Το πλιάτσικο επεκτάθηκε και οι βαρβαρότητες αυξήθηκαν. Στην αρχή, οι κύριοι ένοχοι ήταν Τούρκοι πολίτες, κάτοικοι της πόλης. Εγώ ο ίδιος τους είδα οπλισμένους με τουφέκια να παρακολουθούν τα παράθυρα των Χριστιανών, έτοιμοι να πυροβολήσουν κάθε κεφάλι που πρόβαλε. Λεηλατημένες οικίες και καταστήματα, διαμελισμένα πτώματα, κραυγές βιασμένων γυναικών και κοριτσιών, αποκεφαλισμένοι άνδρες, πυροβολισμοί και ουρλιαχτά αρχίζουν να συνθέτουν το σκηνικό της πόλης».

Ο Μουσταφά Κεμάλ και ο Ισμέτ Ινονού διανυκτέρευσαν λίγα χιλιόμετρα έξω από τη Σμύρνη, στην πόλη Νιφ (Νυμφαίο), που αργότερα ονομάστηκε «Κεμάλ Πασά», σε ανάμνηση αυτής της διαμονής. Σύμφωνα με αφήγηση του Ινονού, ο Μουσταφά Κεμάλ ρώτησε: «Τι να κάνουμε τώρα για να περάσουμε ευχάριστα τη βραδιά μας;»

28 Αυγούστου, Κυριακή

Αυτή την Κυριακή καμία εκκλησία δεν λειτούργησε.

Ένα αποπροσανατολισμένο τάγμα του ελληνικού στρατού που προσπαθούσε να φθάσει στην ακτή, αποτελούμενο από 6.000 περίπου άνδρες, συγκρούστηκε με τον τουρκικό στρατό στο προάστιο Παράδεισος και, μετά από μια ψευτομάχη, παραδόθηκε στους αντιπάλους. Αιχμαλωτίστηκαν όλοι, μαζί με κάποιους τελευταίους βραδυπορημένους Έλληνες στρατιώτες που εξαντλημένοι είχαν απομείνει στη Σμύρνη. Κάποιοι από αυτούς μπόρεσαν να μπουν σε ελληνικά σπίτια, να ντυθούν με πολιτικά και να γλυτώσουν. Η ελληνική στρατιωτική παρουσία στη χερσόνησο της Μικράς Ασίας τελείωνε...

Την ίδια ώρα, χιλιάδες έντρομοι Έλληνες και Αρμένιοι προσπαθούσαν να βρουν άσυλο σε εκκλησίες, προξενεία και ξένα ιδρύματα. Η αρμένικη συνοικία το πρωί της Κυριακής είναι ένα οστεοφυλάκιο. Σχεδόν κανένα σπίτι ή μαγαζί δεν έμεινε απαραβίαστο, οι περιουσίες είχαν εξανεμιστεί και τα λάφυρα μεταφέρονταν σε τεράστιες ποσότητες, φορτωμένα σε κάρα, ενώ κάρα φορτωμένα με πτώματα

στέλλονταν στο εσωτερικό της χώρας. Πτώματα κείτονταν παντού, ενώ συνεχιζόνταν οι βιασμοί των γυναικών και οι παιδοκτονίες. Χιλιάδες Αρμένιοι προσπαθούν να βρουν καταφύγιο στη μητρόπολη του Αγίου Στεφάνου. Ο G. Horton περιγράφει: «Τα κομμάτια στρατιωτικά αποσπάσματα που είχαν εγγυηθεί την ασφάλεια και είχαν δημιουργήσει στους κατοίκους κάποια εμπιστοσύνη ότι ο τακτικός στρατός είχε αρχίσει να λειτουργεί και να προστατεύει τους πολίτες, είχαν τώρα ως βασική απασχόληση το κυνήγι και τον φόνο των Αρμενίων. Οι βιαιοπραγίες των πρώτων ημερών της τουρκικής κυριαρχίας είχαν ως κύριο στόχο την αρμενική κοινότητα, αλλά δεν περιορίστηκαν σε αυτήν. Εξαπλώθηκαν στον ελληνικό πληθυσμό, και σε πολύ μικρότερη έκταση, σε οικογένειες και ιδιοκτησίες των Λεβαντινών. Πυροβολισμοί, ουρλιαχτά γυναικών και πτώματα εξαπλώνονται πλέον σε όλη τη Σμύρνη και τα ακριβά προάστια του Μπουρνόβα, του Παραδείσου, του Κορδελιού, του Μπουτζά... Οι ξένες δυνάμεις είχαν αποβιβάσει στη Σμύρνη μικρά στρατιωτικά αποσπάσματα για να φρουρούν η καθεμία αποκλειστικά και μόνο τα δικά της προξενεία, εκκλησίες, νοσοκομεία, εκπαιδευτικά ιδρύματα ή ακόμα και οικίες επιφανών συμπολιτών τους, όχι πάντα με απόλυτη επιτυχία. Στο λιμάνι συνεχιζόταν πάντα η εναγώνια προσπάθεια των προσφύγων να βρουν ένα πλωτό μέσο για να απομακρυνθούν...».

Το μεσημέρι, εισήλθε στην πόλη από την τουρκική συνοικία ο Μουσταφά Κεμάλ, με μια πομπή καλογουλισμένων αυτοκινήτων, διακοσμημένων με κλάδους ελιάς, όπου τους υποδέχτηκε το ιππικό. Ήταν η στιγμή που ονειρευόταν για τρία ολόκληρα χρόνια. Η διανοούμενη Χαλιντέ Εντίπ, στέλεχος του Κεμάλ, ήταν μαγεμένη: «Με μια αστραπιαία κίνηση, δυο μακριές σειρές ιππέων τράβηξαν τα σπαθιά τους από τις θήκες και ο ήλιος άστραφτε πάνω στο ατσάλι, καθώς μας προσπέρασαν καλπάζοντας στις δυο πλευρές μας».

Την ίδια ημέρα οι τουρκικές δυνάμεις απελευθέρωσαν την Προύσα. Όταν τα νέα έφτασαν στην Άγκυρα, αφαιρέθηκε η μαύρη ταινία από το βήμα της Εθνοσυνέλευσης. Η περίοδος πένθους της νέας Τουρκίας είχε, συμβολικά τουλάχιστον, τελειώσει.

Η πρώτη κίνηση του Κεμάλ ήταν να εγκαταστήσει στην Σμύρνη τουρκική διοίκηση, με φρούραρχο τον αρχιστράτηγο Νουρεντίν πασά, άνθρωπο σκληρό, αδίστακτο και φιλόδοξο, ο οποίος έτρεφε άσβεστο μίσος για τους ξένους. Οι σκεπτόμενοι ανησύχησαν για αυτή την επιλογή. Ο Νουρεντίν πασάς, όμως, εγγυήθηκε την ασφάλεια της πόλης, λέγοντας ότι όλοι θα συνεχίσουν τη ζωή και τις δουλειές τους, όπως πριν. Οι κάτοικοι της Σμύρνης ήλπιζαν ότι η βία θα σταματούσε, αλλά δεν γνώριζαν ότι ο Κεμάλ είχε ήδη στείλει τηλεγράφημα στην Κοινωνία των Εθνών, προειδοποιώντας ότι επειδή τα πνεύματα του τουρκικού πληθυσμού είναι εξημμένα, η κυβέρνηση της Άγκυρας δεν θα είναι υπεύθυνη για τυχόν σφαγές. Το ίδιο απόγευμα, ο μητροπολίτης Χρυσόστομος και οι δημογέροντες της πόλης Κλημάνογλου και Τσουρουκτσόγλου παρουσιάστηκαν μετά από πρόσκληση στον Νουρεντίν πασά, για να «λάβουν οδηγίες» από τον νέο διοικητή της πόλης... Αυτός τους παρέδωσε στον εξαγριωμένο τουρκικό όχλο, στα χέρια του οποίου βρήκαν μαρτυρικό θάνατο και διαμελίστηκαν.

A. Π. X.

ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

90
ΧΡΟΝΙΑ

